

2. Holstis uppsats publicerades första gången i *Journal of Conflict Resolution*, 1962 vol. VI s. 244-52.

3. Att denna 33 år gamla modell inte bara tillhör statsvetenskapens historiska samlingar kan belysas med det faktum att den noggrant redovisas i en välnummerad amerikansk lärobok av Bruce Russett och Harvey Starr. *World Politics. The Menu for Choice*. New York: W.H. Freeman and Co. 1981, 1985, 1989 och 1992. I senaste upplagan s. 272ff

4. Holsti kodade närmare 3.600 uttalanden av Dulles som han sedan klassificerade i tre grupper som återspeglade hur den amerikanske utrikesministern såg på Sovjetunionens faktiska tillstånd, agerande m.m.: *Capabilities, success* och *hostility*. Dessutom lade Holsti till en normativ föreställningsklass, en *general evaluation*, om Sovjetunionen som *god eller ond makt*. Dessa klasser sökte han sedan göra mätbara på en skala mellan +3 och -3.

5. Det visade sig också att dessa hybrider samvarierade med "the configuration of motivational imagery for these decision-makers." En kodning av beslutsfattares föreställningar kan alltså kombineras med analyser av deras personliga maktbehov, karaktärssegenskaper m.m. Här menar Walker att den socialpsykologiska forskningen inom ramen för studiet av internationella relationer öppnar nya möjligheter. Följaktligen är en bredare och i högre grad tvärvetenskaplig undersökning av Gorbachevs och Buchs "personalities measured at a distance" nu genomförd (Winter et al 1991).

6. Molins bok är granskad i *Statsvetenskaplig Tidskrift*, 1992:2, 201-204.

Svar från Ole Elgström

Den granskning av Erik Noreens (EN) bok som publicerades i tidskriften, nummer 1994:3, var ett återgivande av min fakultetsopposition. Detta borde framgått. Att en sådan koncentreras på uppfattade oklarheter och problem i framställningen är naturligt. En avsikt bakom detta är att locka fram en debatt; härvidlag har jag uppenbarligen nu lyckats.

EN framställer dock min kritik som mer negativ än jag själv tycker den är. Han hävdar t.ex. att jag menat att hans "huvudresultat är

felaktigt" och att jag "dömer ut" hans slutsatser. Vad jag säger är att jag inte anser att han på ett övertygande sätt visat att hans huvudtes håller. Jag framställer därvid en alternativ tolkning. Vilken som är mest rimlig kan andra få avgöra. Att EN:s analysmodell inte "lämnar mig någon ro" torde väl snarast vara ett bevis för att jag tagit min opponentuppgift på allvar! EN menar också – hur han nu vet det – att jag ägnat den empiriska analysen "ett förstrött intresse". Riktigt är att jag koncentrerade mig på den teoretiska modellen och dess applikation på det empiriska materialet. Detta var medvetet: jag råkar mena att detta är vitala delar av en avhandling. Att jag inte hängav mig åt empirisk kritik betyder ju inte att jag varit ointresserad av författarens empiriska arbete.

Till kritiken i sak. I min opposition framförde jag tre typer av kritik mot EN:s analysmodell. En avsåg relationen mellan prismats delar. En andra riktades mot vad jag ansåg vara oklarhet i avgränsningen mellan modellens olika nivåer. En tredje hänförde sig till innehållet i vad författaren benämner "grundläggande föreställningar". Jag hävdar inte att skiljelinjen mellan grundläggande föreställningar och bedömningar i sig är problematisk; ej heller att de i prismet ingående delarna är irrelevanta.

Den första punkten tar EN inte upp i sin replik. Vad gäller den andra menar jag att EN i sin modell inte tar med viktiga beståndsdelar i aktörernas föreställningsvärld, delar som han å andra sidan behandlar i den empiriska analysen. Exempel är aktörernas syn på stormakternas roller, på varandra respektive på inställningen till samarbete. När jag skriver att EN "mer borde framhävt" detta, avser jag att han borde gjort det i den *teoretiska* delen av sin bok. Att bara framhäva det i empirin räcker inte – kopplingen teori-empiri är fundamental. Och när jag anknyter till Brecher var det naturligtvis inte för att jag tyckte att EN borde ha anammat hela Brechers modell, utan för att B. i sin modell har med vissa analyskategorier som EN kunde ha inkluderat i sin modell!

Frågan återstår dessutom på vilken nivå de ovan framhävda fenomenen ligger: är de grundläggande föreställningar eller konkreta

bedömningar? Oklarheten kvarstår. Och svaret är av fundamental vikt för att kunna avgöra om förändringar skett i aktörernas grundläggande föreställningar.

Nära kopplat till detta är de problem jag har med EN:s tes att grundläggande föreställningar faktiskt ändrades under den studerade tidsperioden. Jag håller självfallet med EN om att även basala "beliefs" kan förändras, inte minst efter stora krig. Men det gäller ju också att visa på att sådana förändringar skett. Den basala föreställning som EN tar upp avser huruvida man lever i en anarkisk värld, där samarbete mellan stormakterna är svårt, eller i en regelstyrd värld, där möjligheterna upplevs som stora. Jag har förstått EN så att det är uppfattningar i denna fråga om internationell ordning som utgör aktörernas grundläggande föreställningar (Noreen s.22).

Nu hävdar EN att förändringar skett i denna dimension. Beviset är att "tron på att detta [ett fungerande stormaktssamarbete] skulle vara möjligt minskade allteftersom det kalla kriget kröp närmare" (replik, ovan s.58). Visst! Men detta är med mitt sätt att se det en förändring i verklighetsbedömning – aktörernas förväntningar på en framtida händelseutveckling förändrades i takt med att ny information löpte in. Detta innebär inte att uppfattningen i den grundläggande frågan, huruvida stormaktssamarbete *över huvud taget* är möjligt eller ej, skulle ha förändrats! Här har uppenbarligen EN och jag helt skilda tolkningar.

Statsvetenskapliga avhandlingar innehåller oftast en diskursanalys, där författaren redovisar relevant tidigare forskning. Jag efterlyste i min opposition en genomgång av a) litteratur om utrikespolitisk förändring och b) en redovisning av andra exempel på kognitiv analys.

Jag inser att EN valt en snävare infallsvinkel än den jag efterlyser. Min poäng var snarast att jag trodde – och jag gav något exempel på detta – att denna litteratur kunde ha pekat på teo-

retiska fragment som EN med fördel kunde ha utnyttjat i sin analys. Den relativt smala inriktningen på konsistensanalys i förklaringsdelen kunde utvidgats med andra typer av kognitiva infallsvinklar, till exempel. Diskussionen om kognitiv tröghet kunde förts i det teoretiska avsnittet, likväl som i det empiriska.

Som EN säger i avslutningen av sitt genmäle: många av mina punkter av typen ovan avsåg "uppslag att gå vidare med", snarare än kritik. Det må vara en opponent tillåtet att komma med förslag till alternativa uppläggningar och alternativa analysmöjligheter. Tyvärr tar EN i sitt genmäle upp flera av dessa punkter som vore de häftigt kritiska.

Jag kan hålla med EN om att jag utförligare borde ha diskuterat relationerna i den kognitiva dissonansteorin mellan medvetet och omedvetet agerande för att minska dissonans. Detta kunde ha givit upphov till en intressant diskussion under disputationsakten! Jag håller vidare med om att forskningsprocessen med fördel kan innehålla ett växelspel mellan teori och empiri. Icke desto mindre kvarstår min uppfattning att EN kunde varit tydligare i diskussionen kring hur han utkristalliserat de analyskategorier som ingår i modellen. Som ovan angivits existerar det andra tänkbara kategorier som kunde inkluderats i modellen – kanske hade det till och med varit klagörande och fruktbart.

Avslutningsvis menar jag fortfarande att modellen innehåller oklarheter och har brister samt att EN inte på ett tillfredställande sätt bevisat att förändringar i besutsfattarnas grundläggande föreställningar ägt rum. Det innebär fortfarande inte att jag "dömer ut" vare sig hans slutsatser eller, mer generellt, hans avhandling.

Ole Elgström